

ТРЕБА ПРАЦЮВАТИ НАД РОЗВИТКОМ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

У науці конституційного права звикли розглядати демократію в Україні переважно крізь призму форм її здійснення — пряму і представницьку (ідея майданної демократії, яку свого часу висловив проф. В. Погорілко (1938—2006), в науці конституційного права не прижилася, хоча вона дуже цікава та неординарна — *В.Р.*). Тобто, не звертаючи уваги на її головну якість як одної з підвалин європейських спільних демократичних цінностей — поряд із гідністю, правами людини та верховенством права.

Сьогодні ідеї конституційної демократії як основи функціонування правової держави і громадянського суспільства привертають увагу багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, завдяки Революції гідності, демократичним рухам у різних країнах з авторитарно-тоталітарними режимами тощо.

В Україні давно існує суспільний запит на упровадження конституційної демократії — фактично з часу проголошення її незалежності. Але тільки зараз цей запит — також завдяки Революції гідності — став потужним і безумовним.

Тому в останні кілька років проведені науково-практичні заходи, на яких обговорено проблеми упровадження конституційної демократії (Київ, Івано-Франківськ, Харків та ін.), опубліковано ряд цікавих праць щодо становлення та сутності конституційної демократії в незалежній Україні (М. Ставнійчук, М. Савчин, С. Шевчук та ін.). Водночас поза увагою науковців залишаються питання взаємовідносин між конституційною демократією та соціально зорієнтованою ринковою економікою.

З огляду на зазначене, тема обговорюваної у науковому журналі «Економіка та право» статті В. Кампо¹, є актуальною та заслуговує на увагу. Його полеміка з академіком П. Гайдуцьким щодо взаємозв'язку між соціально зорієнтованою ринковою економікою та конституційною демократією відображає нове бачення неоднозначних конституційних проблем у період президентства Л. Кучми.

Теоретичною основою статті стали праці вчених-правознавців, економістів, політичних експертів і консультантів, які здійснювали дослідження у різноманітних сферах, пов'язаних із конституційною демократією. Опрацювання іноземних наукових праць допомогло

¹ Кампо В.М. Чи потрібна була конституційна демократія для становлення соціально зорієнтованої ринкової економіки в Україні у 1994—2004 роках? (критичні роздуми з приводу однієї статті). *Економіка та право*. 2018. № 3 (51). С. 101—117. doi: <http://doi.org/10.15407/econlaw.2018.03.101>

автору глибоко дослідити стан проблеми, визначити її основні напрями. Тому можна стверджувати, що дослідження В. Кампо є об'єктивним і усебічним.

У полемічній статті дослідник розглянув процес становлення конституційної демократії з моменту проголошення незалежності України, що дало йому змогу висловити сучасний погляд на етапи становлення. Заслуговує на підтримку твердження В. Кампо, що значні невдачі та помилки у проведенні економічних реформ в Україні здебільшого пов'язані саме з ігноруванням вимог конституційної демократії. Насамперед, принципів політичної конкуренції та політичної відповідальності, без яких соціально зорієнтована ринкова економіка практично неможлива. Тому без аналізу ролі конституційної демократії важко пояснити, що відбувається в політичному та економічному розвитку держави, у тому числі — можливе ефективно зростання ринкової економіки чи ні.

У статті В. Кампо обґрунтовує тезу про те, що для подальшого упровадження конституційної демократії потрібно ведення жорсткої боротьби з таким негативним суспільним явищем як конституційний нігілізм. Досвід Президента України Л. Кучми та його команди підтверджує, що головною причиною його непослідовної конституційної політики був саме конституційний нігілізм, який і сьогодні завдає значної шкоди усій конституційній системі України. Але для кланово-олігархічної влади цей нігілізм — один із основних засобів збереження свого статусу, а тому будь-якої видимої боротьби з ним із боку держави немає.

Адже тоді треба було б запроваджувати закон «Про конституційну просвіту в Україні» та налагоджувати систематичне навчання усіх громадян конституційній грамоті. Для боротьби з конституційними правопорушниками необхідно було б доповнити Кримінальний кодекс України окремою главою «Злочини проти Конституції України», включивши норми про політичну корупцію тощо.

А також ухвалити спеціальний Кодекс України про конституційні правопорушення, на підставі якого можна було б притягати винних

за дрібні конституційні правопорушення чиновників до конституційно-адміністративної відповідальності: за неповагу до Конституції України, за пропуск депутатами засідань представницьких органів без поважних причин тощо. Проте поки що нічого з цього не робиться.

Виконавши науковий аналіз обговорюваних проблем конституційної демократії, В. Кампо дійшов висновку, що потрібно відходити від традиційної парадигми суспільно-політичного розвитку ХХ ст., у якій існує поділ на лівих і правих тощо, до інноваційної парадигми ХХІ ст., у якій розвиток можливий завдяки динамічним суспільним рухам, що мають за мету здійснення четвертої промислової революції. Таким чином Україна може стати стабільною конституційною демократією та соціально зорієнтованою ринковою економікою.

Полемічна стаття В. Кампо достатньо мірою обґрунтована і містить наукову новизну. Положення, викладені в ній, можуть бути конкретизовані у подальших наукових дослідженнях та у процесі удосконалення законодавства України.

Проте автор зазначеної статті не дає відповіді на очевидне запитання: коли ж Україна стане конституційною демократією: через три, п'ять чи десять років? Як зазначає Президент України П. Порошенко, це має відбутись через п'ять років, коли, за його прогнозами, Україна подасть заявку для вступу до Європейського Союзу.

Буде так чи інакше — покаже життя. Хочеться вірити, що ми будемо успішні, бо час працює на нас. Але безумовно, що держава і суспільство мають ефективно працювати над розвитком конституційної демократії, без якої нам уже неможливо ні нормально жити у своїй національній державі, ні успішно перемагати її ворога.

В.І. РОЗВАДОВСЬКИЙ

канд. юрид. наук, доцент, завідувач кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права Навчально-наукового Юридичного інституту, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ, Україна

© orcid.org./0000-0002-5371-8943